

Türkiye'ye Yönelen Uluslararası Göç İşsizliğin Bir Nedeni mi?

DOI: 10.26466/opus.569989

*

Ali Kemal Nurdoğan* - Menekşe Şahin**

* Dr., Süleyman Demirel Üni., İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Böl. Isparta/Türkiye
E-Posta: alikemalnurdogan@gmail.com ORCID: [0000-0001-9411-4313](https://orcid.org/0000-0001-9411-4313)

** Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üni., İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Böl. Çorum/Türkiye
E-Posta: meneksesahin@hitit.edu.tr ORCID: [0000-0002-9312-770X](https://orcid.org/0000-0002-9312-770X)

Öz

Siyasi ve ekonomik istikrarsızlık bölgelerinde yaşanan dini ve etnik ayrımcılık temelli çatışma ortamlarından uzaklaşmak için yaşadıkları bölgeleri terk eden kişi sayısı her geçen gün artmaktadır. Türkiye coğrafi konumu ile uluslararası göç güzergâhları açısından önemli bir bölgede bulunmaktadır. Özellikle son on yıl içerisinde yaşanan uluslararası göç hareketleri sebebiyle Türkiye’de bulunan yabancı kişi sayısı her gün artmaktadır. Özellikle Suriye’de yaşanan iç savaş ortamından kaçan Suriyelilerin varlığı ile Türkiye topraklarında en fazla uluslararası koruma sağlayan ülke konumuna gelmiştir. Artan uluslararası göç hareketliliği, Türkiye’yi sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda etkilemektedir. Bu etkilerden biride işgücü piyasaları üzerindedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de dışgöç ile artan yabancı sayısının işsizlik üzerindeki etkisinin değerlendirilmesidir. Çalışmada, 1995–2019 dönemlerinde Türkiye’de yaşayan yabancı kişi sayısı ile işsizlik arasındaki ilişki zaman serisi analiz yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. TÜİK ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerinden oluşturulan zaman serilerinin analizi sonucunda; seriler arasında uzun dönemli nedensellik ilişkisi tespit edilmiş olup, Türkiye’de bulunan yabancı sayısının işsizliğin bir nedeni olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, Göç, Uluslararası göç, Göç ve işsizlik ilişkisi

Tendency of International Migration in Turkey is a reason for unemployment?

*

Abstract

The number of people who leave the areas they live in is increasing day by day in order to move away from conflict based on religious and ethnic discrimination in the regions of political and economic instability. Turkey is located in an important region in terms of international migration routes and geographical location. Especially, due to international migration movements that occurred in the last decade, the number of foreign people in Turkey are increasing every day. Especially fleeing the civil war in Syria with the presence of Syrian territory of Turkey became the country with the most international protection. Increased migration mobility, Turkey in social, economic and cultural influences in the area. One of these impacts of Syrian is on the Turkish labor market. The aim of the study is to evaluate the effects of migration on unemployment in Turkey by the increasing number of foreigners. The study, in the 1995-2019 period, the number of foreigners who were examined using time series analysis of the relationship between unemployment and living in Turkey. As a result of the analysis of the time series formed from the data of TÜİK and General Directorate of Migration Management, series long-term causal relationship has been identified between the number of foreigners in Turkey it was found to be a cause of unemployment

Keywords *Unemployment, migration, international migration, migration and unemployment relationship*

Giriş

Ekonomik ve sosyal boyutu tüm ülkelerin önemli bir sorun alanı olarak kabul ettikleri işsizlik ile ilgili yapılan çalışmalarda, yoğunlukla işsizlik ile enflasyon ve büyüme gibi makroekonomik göstergeler arasında olan ilişki ve nedenselliğinin incelendiği görülmektedir. İşsizlik üzerine yapılan çalışmaların bir kısmında ise göç ve işsizlik konusunun ele alındığı ancak büyük kısmında iç göç ve işsizlik ilişkisi üzerine olduğu söylenebilir.

Göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi açıklayan birtakım çalışmalar göçün işsizliği artırdığı bir kısmında ise göç ile işsizlik arasında bir ilişki olmadığı sonuçlarına varılmış olsa dahi göç alan bölge halkları açısından genel kanı göçün işsizliği artırdığı yönündedir. Özellikle işgücü göçü ve işsizlik sorunu arasında ilişkiyi inceleyen çalışmaların sonucu da bu doğrultudadır.

Uluslararası göç güzergâhları açısından önemli bir bölgede bulunması sebebiyle dünya genelinde artan göç hareketliliğinden olumsuz olarak etkilenmekte olan Türkiye’de yasal ve yasadışı olarak bulunan yabancı sayısı her geçen gün artış göstermektedir. Bu durumun yani artan yabancı sayısının, Türkiye’de iktisadi büyümeye rağmen hala önemli bir sorun olarak varlığını sürdüren işsizliğin bir sebebi olarak görülüp görülemeyeceğinin değerlendirilmesi çalışmanın ana fikri olmuştur.

Çalışmada öncelikli olarak göç ve işsizlik kavramları ile birlikte Türkiye’nin işsizlik ve uluslararası göç görünümü kavramsal olarak analiz edilmiş, uluslararası göçün işsizlik arasındaki nedensellik ilişkisi TÜİK ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden alınan veriler çerçevesinde test edilmiştir. Çalışma analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre uluslararası göç Türkiye’de işsizliğin artmasının bir nedeni olarak tespit edilmiştir.

Göç Kavramı

Kişiler ve toplumlar tarih boyunca inanç farklılıkları, savaşlar, doğal afetler, siyasal ve ekonomik sebepler ile yaşadıkları yerleri terk ederek göç etmek zorunda kalmışlardır. Son yıllarda, iç savaşlar, çatışmalar, siyasal olaylar, afetler, ekonomik koşullar ve işsizlik gibi birçok neden ulusal ve uluslararası kitlesel göç hareketlerini tetiklemektedir (Özgüler, 2018, s.80; Özkarslı, 2015, s.176). Diğer yandan ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki

gelişmeler göç hareketinin hızlı ve kitlesel insan hareketi olarak gerçekleşmesine ve uluslararası bir boyut kazanmasına olanak tanımaktadır (Nurdoğan, Dur vd. 2017, s.218).

Göç, yaşama hakkını elde tutabilme veya en temel ihtiyaçlarını karşılayabilme, daha iyi yaşam koşullarına sahip olma nedeniyle yapılan bir yer değiştirme hareketidir. Sosyal, ekonomik, demografik, siyasi ve güvenlik sorunları gibi nedenlerle insanların yaşadıkları bölgelerden ayrılarak yeni yaşam alanlarına hareket etmeleri (Günay, Atılğan vd. 2017, s.39; Cengiz, 2015, s.106) olarak tanımlanan göç, aynı zamanda evrensel bir olay ifade etmektedir (Koçak ve Terzi, 2012, s.164). Sosyal, ekonomik, demografik ve siyasi boyutlarıyla toplumsal yapıyı etkileyen bir nüfus hareketi olan göç (Özer, 2004, s.11); bireysel veya kitlesel olarak, yaşanan yerin kalıcı ya da geçici süreyle değiştirilmesi olarak tanımlanabilir (Şahin, 2001, s.59).

Siyasal, toplumsal ve ekonomik değişimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan göç aynı zamanda bu değişimlerin bir nedeni de olabilmektedir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s.250). Bu bağlamda göç, menşe ve hedef ülkede ekonomik, sosyal, politik ve demografik etkileri olan bir süreç olarak kabul edilmektedir (Şemşit, 2018, s.272). Bu süreçte, ekonomik yapılar, demografik yapılar, sosyal ilişkiler, kültürel değerler ve işgücü piyasası doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmektedir (Güder, 2016, s.131).

Göç Türleri

Bireysel ya da kitlesel şekilde yaşanan göç, kişilerin veya grupların kendi isteğiyle yaşanabildiği gibi kendi iradeleri dışındaki yaşanan gelişmelerin sonucu zorunlu olarak da ortaya çıkabilmektedir (Ekici, Tuncel, 2015, s.14; Akıncı, Nergiz vd. 2015, s.62).

Göç hareketi; nedenleri açısından zorunlu göç ya da gönüllü göç, hedefe ülkeye ulaşmakta kullanılan yöntemler açısından yasal göç (düzenli göç) ya da yasa dışı göç (düzensiz göç), yaşanan ülke sınırları içerisinde ya da sınır dışında gerçekleşmesine göre iç göç ya da dış göç olarak karakterize edilmektedir (Nurdoğan ve Doğan, 2019, s.128).

Dini, siyasi ve etnik baskılar, afetler, terörizm ve savaş gibi sebeplerle kişinin yaşadığı yeri isteği dışında terk ederek hayatta kalabilme mücade-

lesi zorunlu göç olarak tanımlanırken; yaşam standartlarını ve refah seviyesini yükseltmek, yüksek ücretlerde ve iyi şartlarda çalışmak gibi ekonomik sebeplerle yaşadıkları yerleri kendi isteği ile terk etmesi gönüllü göç olarak kabul edilmektedir.

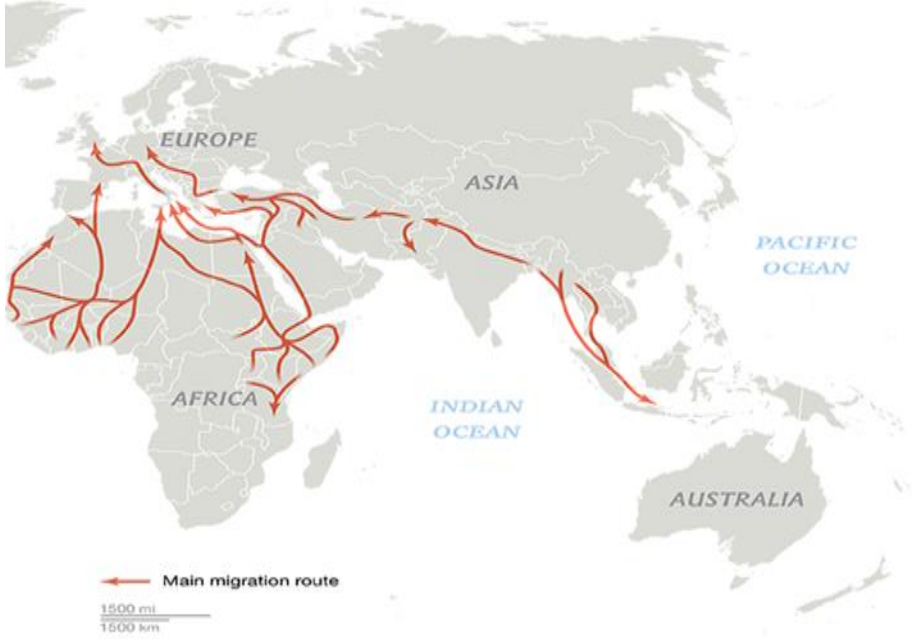
Resmi izinler ve yollar kullanılarak gerçekleştirilen göçler yasal göç (düzenli göç) olarak kabul edilirken; kaynak, transit ve hedef ülkelerin yasalarına uygun olmayan göç hareketleri ise yasa dışı göç (düzensiz göç) olarak tanımlanmaktadır (İçduygu ve Aksel, 2012, s.20).

Göç hareketi aynı ülke sınırları içerisinde gerçekleşmiş ise iç göç (ulusal göç); ülke sınırları dışına taşarak ulus ötesi olarak gerçekleşmiş ise dış göç (uluslararası göç) olarak tanımlanmaktadır (Aksoy, 2012, s.294; Günay, Atılğan vd. 2017, s.42; Lewis, 1982, s.15). Uluslararası göç istikametinde hedef ülkeye hareket esnasında yerleşme niyeti olmaksızın geçiş ülkesinde oluşan göç ise transit göç olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2006, s.179).

Buldukları ülkedeki savaş ve çatışma ortamından uzaklaşmak için ülkelerini terk ederek başka bir devlete sığınan ve uluslararası antlaşmalarla korunan kişiler, mülteci (refugee) olarak kabul edilmektedirler. Mülteci olabilmek için gerekli statüsel şartları taşıyan, ancak kendisine resmi otorite tarafından henüz mültecilik statüsü tanınmayan kişi sığınmacı (asylum seeker) olarak tanımlanmaktadır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s.49; Arınç, 2018, s.1468). Ayrıldığı ülkesinde yaşanan baskı ve şiddet olayları sebebi ile acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak yabancı ülke sınırlarına gelen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan kişiler geçici koruma (temporary protection) statüsünde tanımlanmaktadır (Semercioğlu, 2018, s.58). Ekonomik nedenlerle göç edenler ise göçmen olarak ifade edilmektedir. Mülteci, göçmen ve sığınmacılar arasındaki kavramsal farklılıklar statü farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Bu statüsel fark, mültecinin ülkesini güvenlik sorunu nedeniyle zorunlu olarak terk etmesi sonucunda kendi ülke korumasından mahrum kalması, daha iyi bir gelecek kurabilmek için ülkesinden ayrılan göçmenin kendi ülke korumasından faydalanabiliyor olmasıdır. Mülteci göç edilen ülkede elde edilmiş bir statüyü ifade ederken, sığınmacı hukuki açıdan soruşturma aşaması devam eden kişiyi tanımlamaktadır (Başak, 2011, s.21).

Türkiye'ye Yönelen Uluslararası Göç Görünümü

Uluslararası göç yollarında kritik bir konumda, yani Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının kesişim noktasında bulunan Türkiye, göçmenler için bir hedef ülke olmanın yanı sıra Yunanistan, Sırbistan ve Macaristan'a girebilmek izledikleri önemli bir geçiş ülkesi konumundadır (Yasım, 2019, s. 3). Bu kritik konumu nedeniyle Türkiye, göç eğilimlerinden son derece olumsuz etkilenmekte ve ülkede var olan yabancı sayısı sürekli artmaktadır (İçduygu ve Aksel, 2012, s.17; Tuncer, Tozokparan vd. 2017, s.125).

Şekil.1: Uluslararası Göç Güzergâhı(Mobilitats Africanes, 2015)

Türkiye, her dönemde dışardan göç alan ülke konumunda olmasına karşın hiç bir dönemde özellikle son beş yıldaki kadar yoğun bir göç dalgasına maruz kalmamıştır (Toksöz, Erdoğan ve Kaşka, 2012, s.17). Son yıllarda özellikle komşu ülkelerde artan siyasi belirsizlikler ve çatışmalar,

komşu ülkelere oranla ekonomik koşulların daha iyi olması ve coğrafi konumu gibi nedenler Türkiye'yi hem hedef ülke hem de transit geçiş ülkesi haline getirmiştir (Deniz, 2014:185; İçduygu, Erder vd. 2014, s.222).

530 9750303

Tablo 1'den görüleceği üzere Türkiye'de uluslararası koruma ve geçici koruma arayan kişi sayısı önemli bir artış göstermektedir. Aynı şekilde Türkiye sınırlarını transit geçişler için kullanan düzensiz göçmen sayısı da artış içerisinde. Ayrıca ikamet izni ile yasal olarak Türkiye'de bulunan yabancı kişi sayısında da ciddi şekilde bir artış olmuştur.

Tablo 1. Türkiye'ye Yönelen Uluslararası Göç Görünümü (1995-2018) (Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019)

	Düzensiz Göç	Uluslararası Koruma	Geçici Koruma	İkamet İzni	Toplam
2018	268.003	114.537	3.623.192	856.470	4.862.202
2017	175.752	112.415	3.426.786	593.151	4.308.104
2016	174.466	66.167	2.834.441	461.217	3.536.291
2015	146.485	64.232	2.503.549	422.895	3.137.161
2014	58.647	34.112	1.159.286	379.804	1.631.849
2013	39.890	30.311	224.655	313.692	608.548
2012	47.510	29.678	14.237	321.548	412.973
2011	44.415	17.925		234.268	296.608
2010	32.667	8.932		182.301	223.900
2009	34.349	6.792		163.326	204.467
2008	65.737	12.002		174.926	252.665
2007	64.290	5.882		225.208	295.380
2006	51.983	3.550		200.058	255.591
2005	57.428	2.935		178.964	239.327
2004	61.228	3.908		155.500	220.636
2003	56.219	3.966		152.203	212.388
2002	82.825	3.794		157.670	244.289
2001	92.365	5.200		161.254	258.819
2000	94.514	5.700		168.100	268.314
1999	47.529	6.600			54.129
1998	29.426	6.800			36.226
1997	28.439	5.100			33.539
1996	18.804	3.177			21.981
1995	11.362	2.024		84.727	98.113

Uluslararası göç hareketliliğinin merkezinde hedef ve transit ülke konumunda olan Türkiye, 1950'li yıllarda "işçi göçü" ile göç veren ülke konumundan çıkarak, 2015'li yıllarda dünyanın en büyük mülteci nüfusuna sahip ülke durumuna dönüşmüştür (Aygül, 2018, s.69).

Çatışma, şiddet ve zulüm sebebiyle zorla yerinden edilen kişilerin sayısı küresel çapta rekor düzeylere ulaşırken; Türkiye dünyada en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmayı sürdürmüştür. Türkiye, sınır ülkesi Suriye'de özellikle 2011 yılından itibaren savaş ve ekonomik kriz sonrası yaşanan Suriyeli göç hareketinden en fazla etkilenen ülke durumundadır. Ülkelerini terk etmek durumunda kalan 5.5 milyon Suriyeli'nin 3.2 milyonunun Türkiye'ye yerleştiği, bu oranla Suriyeli mültecilerin nüfusun yaklaşık % 4'ünü oluşturduğu bilinmektedir (Ertan, K.A, Ertan, B.; 2016: 15). Suriyeli mültecilerin çoğunluğu oluşturduğu Türkiye'de, 172.000 Afgan, 142.000 Iraklı, 39.000 İranlı, 5.700 Somalili ve 11.700 diğer ülkelerden olmak üzere toplamda 4 milyonun üzerinde mülteci bulunmaktadır Yasım, Y.,K. 2019).

Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İşsizlik Görünümü

Türkiye'de işgücü piyasasının genel özellikleri; hızlı nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkan yoğun işgücü arzı, düşük istihdam ve işgücüne katılma oranları, yüksek işsizlik oranları, tarım sektörünün payının yüksek olması, istihdamın yaygın olarak küçük ölçekli işletmelerde olması, kayıt dışılığın yaygın olması ile karakterize edilebilir (Apaydın, 2018, s.166; Tensel ve Taşçı, 2010, s. 503; Şahin, 2007, s.554).

Türkiye'de yapısal hale gelmiş işsizliğin nedenleri olarak ise; sanayileşmede arzu edilen seviyeye gelinememesi, tarım toplumu olma niteliğinin az da olsa ağırlığını sürdürmesi, hızla artan genç nüfusun istihdamını sağlayacak yatırımların gerçekleştirilememesi, iç ve dış göçler öne çıkmaktadır (Çondur ve Bölükbaş, 2014, s.78; Günaydın ve Çetin, 2015, s.22; Gediz ve Yalçınkaya, 2000, s.180; Apaydın, 2018, s.162; Güney, 2009, s.150).

Tablo 2. Türkiye’de İstihdam, İşsizlik ve İşgücünün Yıllara Göre Durumu(TÜİK, 2019)

Yıllar	15 ve daha yukarı yaş-taki nüfus	İşgücü (Bin Kişi)	İstihdam edilenler (Bin Kişi)	İşsiz (Bin Kişi)	İşgücüne dâhil olmayan nüfus	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2005	48.356	21.691	19.633	2.058	26.665	44,9	9,5	40,6
2006	49.275	21.913	19.933	1.980	27.362	44,5	9,0	40,5
2007	50.177	22.253	20.209	2.044	27.925	44,3	9,2	40,3
2008	50.982	22.899	20.604	2.295	28.083	44,9	10,0	40,4
2009	51.833	23.710	20.615	3.095	28.124	45,7	13,1	39,8
2010	52.904	24.594	21.858	2.737	28.310	46,5	11,1	41,3
2011	53.985	25.594	23.266	2.328	28.391	47,4	9,1	43,1
2012	54.961	26.141	23.937	2.204	28.820	47,6	8,4	43,6
2013	55.982	27.046	24.601	2.445	28.936	48,3	9,0	43,9
2014	56.986	28.786	25.933	2.853	28.200	50,5	9,9	45,5
2015	57.854	29.678	26.621	3.057	28.176	51,3	10,3	46,0
2016	58.720	30.535	27.205	3.330	28.185	52,0	10,9	46,3
2017	59.894	31.643	28.189	3.454	28.251	52,8	10,9	47,1
2018	60.654	32.274	28.738	3.537	28.380	53,2	11,0	47,4

Türkiye işgücü piyasasının yapısal sorunları, yıllar itibarıyla iyileşmeler göstermekle birlikte önemli ölçüde varlığını korumaktadır. TÜİK İşgücü İstatistiklerinden uyarlanan Tablo 2’ye göre işgücüne katılım oranı 2018 yılında % 53,2 olarak gerçekleşmiştir. İşgücü aynı dönemde 32 milyon kişiye ulaşırken işsiz sayısı 4 milyon 730 bin kişi olmuştur. İşsizlik oranı % 14,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. İşsiz kişi sayısında son on beş yılda iki kat artış yaşanmıştır. Türkiye’de işsizliğin genel görünümü değerlendirildiğinde ise, işsizliğin 15-24 yaş arası gençlerde, kadınlarda, vasisiz ve düşük eğitimli bireylerde daha fazla olduğu görülmektedir

OECD ülkelerinde göçmenlerin işgücü piyasasındaki durumuna ilişkin verilerden derlenerek oluşturulan, Türkiye’de ulusal ve göçmenlere ilişkin işgücü istatistikleri Tablo 3’de verilmiştir. Tablo 3’de görüldüğü üzere göçmenlerin işgücü göstergeleri ile ulusal işgücü göstergeleri arasında görece olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. 2017 yılı için, Türkiye doğumlu kişiler ve göçmen bireyler arasındaki işsizlik oranı % 11’e % 11,9’, istihdam oranı % 51,7’ye % 46,2 işgücüne katılım oranı ise % 58,1’e % 52,4’tür. Bu göstergelere göre göç ile Türkiye’ye gelmiş yabancıların neredeyse yerli işgücü kadar istihdamda oldukları söylenebilir.

Tablo 3. Doğum Yerlerine Göre İşgücü İstatistikleri (2008-2017)(OECD, 2019)

	İstihdam Oranı (%)		İşsizlik Oranı (%)		İşgücüne Katılma Oranı (%)	
	Yabancı Ülke Doğumlu	Doğma Büyüme Türkiye	Yabancı Ülke Doğumlu	Doğma Büyüme Türkiye	Yabancı Ülke Doğumlu	Doğma Büyüme Türkiye
	2008	48,8	44,8	8,8	9,9	53,5
2009	47,2	44,1	15,1	12,8	55,7	50,6
2010	49,5	46,2	12,8	10,8	56,8	51,8
2011	49,7	48,4	11,1	8,9	55,9	53,1
2012	46,1	48,9	11,4	8,3	52	53,4
2013	46,6	49,6	11,1	8,9	52,4	54,4
2014	46,3	49,6	12,7	10	53	55,1
2015	44,4	50,3	12,8	10,4	50,9	56,1
2016	43,9	50,8	12,6	11	50,2	57,1
2017	46,2	51,7	11,9	11	52,4	58,1

21. yüzyılda gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde yaşanan yüksek ve kalıcı işsizlik sorunları bağlamında, göçün işsizliği artırması yönündeki endişeler kamuoyunda göç politikalarının sıklıkla tartışılmasına neden olmaktadır. Son yıllarda yoğun bir göç dalgasına maruz kalmış Türkiye’de de bu tartışmaların yoğun bir şekilde yapıldığı görülmektedir.

Geleneksel göç teorilerine göre; göçmen işgücü, tam istihdamla rekabet edecek niteliklere sahip olduğunda ev sahibi ülke için verimlilik ve eknomik büyüme açısından fırsat olabilmektedir. Ancak işgücünün, güvencesiz istihdam ve düşük ücret düzeylerinde istihdamının gerçekleşmesi durumunda göç, işsizliğin artmasına ve işgücü piyasasında ücretlerin düşmesine neden olabilmektedir (Müller 2003, s. 410). Türkiye’deki Mültecilerin düşük eğitim düzeyi ve vasıfsız işgücünden oluşan nitelikleri (İOM, 2017, s.5-6) nedeniyle güvencesiz ve kayıt dışı sektörlerde ucuz işgücü olarak istihdama katıldıkları (Toksöz, Erdoğan ve Taşka 2012, s.84-92; Özkarslı, 2015, s.183-186; Çetin, 2016, s.1005-1006; Kaygısız, 2017, s.3) görülmektedir. Bu durum göçmen işgücünün işgücü piyasasında yerli işgücü ile ikame etkisi yaratabilmektedir. Nitekim son dönemlerde yaşanan göç dalgasının Türkiye işgücü piyasasında; işsizliğin artması, ücretlerin düşmesi ve kayıt dışı istihdamın artması gibi olumsuz etkilerinden yoğunlukla bahsedilmektedir.

Yazın Araştırması

Türkiye'nin son yıllarda uluslararası göçün merkezi haline gelmesi ile birlikte göç konusunda ulusal literatürdeki akademik çalışmalarında arttığı görülmektedir. Çalışmanın yazın araştırmasında özellikle, işsizlik ve göç arasındaki ilişkinin test edildiği çalışmalar incelenmiştir.

Günay, Atılgan ve Serin (2017), göç olgusunu farklı yöntemlerle ele alarak olumlu ve olumsuz yanlarını inceledikleri çalışmalarında; göç alan ülkelerde nüfus artışının ve çarpık kentleşme oluşturduğunu ve göç edenlerin kayıt dışı istihdam edilmeleri sebebiyle işsizlik oranını artırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Özpınar, Çilingir ve Taşözdüşündere (2016), Suriyeli sığınmacıların istihdamda olan etkilerini değerlendirdikleri çalışmalarında; geçici koruma statüsünde bulunan yabancı sayısının fazla olduğu Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illerinde toplam işgücünün % 5,3 artışına rağmen işsiz sayısının % 30 arttığı ifade edilmektedir.

Bahçekapılı ve Çetin (2015), Suriye'de yaşanan iç savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen kişilerin yoğun olarak buldukları Güneydoğu Anadolu bölgesi üzerindeki işsizlik, fiyatlar, iç göç ve bölgesel dış ticaret üzerindeki etkileri inceledikleri çalışmalarında, Suriyelilerin işsizlik oranında artışa sebep olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ceritoğlu, Yunculer, Torun ve Tumen (2015), geçici koruma statüsünde Türkiye'de bulunan Suriyelilerin Türkiye'de işgücü piyasası üzerindeki etkilerini tahmin etmek için yaptıkları çalışmalarında; Suriyelilerin istihdamı ile Türkiye'de işsizlik oranının arttığı ve Suriyeli mülteci istihdamının yerli istihdam üzerindeki negatif etkinin ise dezavantajlı gruplar olan kadınlar, gençler ve eğitimsiz kişileri daha fazla etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Tunç (2015), göç olgusunu toplumsal davranış açısından incelediği çalışmasında, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'nin sosyal yapısına etkilerini, fırsat ve tehdit olarak incelemiştir. Yapılan SWOT analizlerinin neticesinde Suriyeli istihdamına bağlı olarak işsizlik oranındaki artışın ileriki yıllarda işgücü piyasasını olumsuz etkileme gücü olduğuna dikkat çekmiştir.

Türkcan (2017), Türkiye'ye yönelik uluslararası göçün bölgesel ekonomilere etkilerini çapraz çizelge analizleri ile incelediği çalışmasında Düzey 2 bölgesinde yaşayan nüfus ile işsizlik oranı, enflasyon oranı ve konut fiyatları arasında anlamlı ilişkiler tespit etmiştir.

Badinger ve Url (2002) ise 1991 yılı için Avusturya bölgesine dair yaptıkları analizde göçün, işsizlik oranının önemli bir belirleyicisi olduğunu tespit etmişlerdir.

Issah, Khan, ve Sasaki (2003), Harris-Todaro kırsal- kentsel göç modelinin genişletilmiş bir modelini geliştirmek için yaptıkları çalışmada işsizlik oranı ile göç arasında pozitif yönlü ilişki bulmuşlardır.

Harris ve Todaro (1970), göçün, işsizlik düzeyini arttırarak yerel halkın gelir düzeyini azaltıcı etki yaptığını ifade etmiştir.

Boubtane, Coulibaly ve Rault (2011), yirmi iki OECD ülkesi için 1980-2005 dönemindeki yıllık verileri kullanarak göç, işsizlik ve ev sahibi ülkenin ekonomik büyümesi arasındaki nedensellik ilişkisini inceledikleri çalışmalarında, yalnızca Portekiz'de işsizliğin göç etmeyi olumsuz yönde etkilediğini, herhangi bir ülkede göçün işsizliğe neden olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Feridun (2004), Granger nedensellik testi kullanarak 1980-2004 yılları arasında İsveç'te göçün işsizliğe neden olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bonin (2005), 1975-1997 yılları arasında Almanya'ya yönelen uluslararası göçün ücret ve istihdam üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında göçmen işçi sayısındaki artışın ücretleri azalttığı ancak işsizlik düzeyini arttırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Jean ve Jimenez (2007), OECD üyesi on sekiz ülkenin 1984-2003 yılları arasındaki verilerini kullanarak yaptıkları çalışmada göçün geçici olarak işsizliği arttıracığını açıklamışlardır. Heid ve Larch (2011), yirmi dört OECD ülkesine ait 1997-2007 yıllarına aite verilerle yaptıkları çalışmalarında göçün işsizlik üzerinde olumsuz etkileri olduğunu açıklamışlardır.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmanın amacı, 1995-2019 yılları arasında Türkiye'de bulunan yabancı sayısının işsiz sayısına etkisini incelemektir. Çalışmada bağımlı değişken olarak kullanılan işsiz sayısı (is) TÜİK, bağımsız değişken olan ya-

bancı sayısı (yb) ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerinden elde edilmiştir. Türkiye’de bulunan yabancı sayısı, ülkede bulunan düzensiz göç, uluslararası koruma, geçici koruma ve ikamet izni sahibi kişi sayılarının toplamı ile oluşturulmuştur. Analizlerde Eviews 10.0 ekonometrik paket program kullanılmıştır.

Analize başlamadan önce logaritmaları alınmış değişkenlerin serilerde durağanlık araştırılması için Genişletilmiş-Dickey Fuller (ADF) testi yapılarak serilerin durağanlık dereceleri tespit edilmiştir. Engle Granger Eş-bütünleşme testi ile seriler arasında uzun dönemli bir ilişkinin bulunması sebebiyle Granger nedensellik testi yapılarak analize konu olan seriler arasındaki nedensellik ilişkisi araştırılmıştır.

Bulgular

Durağan olmayan serilerle yapılan ekonometrik tahminler sahte regresyon sorununa neden olabildiğinden çalışmada, ilk olarak yabancı sayısı ve işsiz sayısı serilerinin durağan olup olmadığını kontrol etmek için Genişletilmiş Dickey Fuller (Augmented Dickey Fuller 1979, 1981) birim kök testleri ile yapılmıştır.

Tablo 4. Birim Kök Test Sonuçları

Seriler	DÜZEY DEĞERDE			BİRİNCİ FARK DEĞERDE		
	ADF Değeri	Olasılık Değeri	Kritik Değer 5% Level	ADF Değeri	Olasılık Değeri	Kritik Değer 5% Level
is	-0,783002	0,8059	-2,991878	-3,584105	0,0160	-3,020686
yb	-0,124275	0,9358	-2,991878	-5,570527	0,0001	-2,998064

ADF test istatistiğine göre is ve yb serileri düzeyde durağan değilken, birinci farkları alındığında ADF test istatistiği değerinin %5 anlamlılık seviyesinde serilerin durağanlaştığı görülmektedir. Serilerin birinci fark değerleri için birim kök olduğunu ifade eden sıfır hipotezi reddedilmiştir. Çalışmada kullanılan tüm değişkenlerin durağanlık düzeyi I(1)’dir.

Yabancı sayısı ve işsiz sayısı zaman serileri arasında eş bütünleşme olup olmadığı Engle Granger Eş-bütünleşme Testi ile araştırılmıştır.

Tablo 5. Engle Granger Eş-bütünleşme Testi Sonuçları

		t-Statistic	Prob.
Augmented Dickey-Fuller test istatistiği		-3.580382	0.0162
	%1 level	-3.808546	
Test Kritik Değeri	%5 level	-3.020686	
	%10 level	-2.650413	

Yapılan test sonucunda elde edilen t- istatistik değeri -3.580382, %5 anlamlılık düzeyi ile 25 gözlem ve iki değişken için bulunan Engle-Granger tablo değeri -3.020686'den küçük olduğu için eş bütünleşme hata terimleri serisi durağandır. Bu sonuca göre iki serinin eş bütünleşik seriler olduğu uzun dönemde beraber hareket ettikleri söylenebilir.

İşsiz sayısı ile yabancı sayısı arasındaki ilişkinin yönünü belirlemek amacıyla Granger nedensellik testi uygulanmıştır.

Tablo 6. Gecikme Uzunluğu

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-19.22235	NA	0.041638	2.496747	2.594773	2.506491
1	13.27365	53.52283	0.001468	-0.855723	-0.561648	-0.826492
2	20.49029	10.18820	0.001034	-1.234152	-0.744027	-1.185433
3	21.61265	1.320423	0.001553	-0.895606	-0.209430	-0.827399
4	26.32644	4.436502	0.001636	-0.979581	-0.097355	-0.891886
5	37.36823	7.794204	0.000920	-1.808027	-0.729750	-1.700844
6	46.04032	4.080985	0.000857	-2.357684	-1.083358	-2.231014
7	108.6687	14.73608	2.46e-06*	-9.255138	-7.784762	-9.108980
8	798.2465	0.000000	NA	-89.91136*	-88.24493*	-8974571*

Tablo 6 incelendiğinde modelde en uygun gecikme uzunluğu tüm bilgi kriterlerine göre 8 olarak belirlenmiştir.

Tablo 7. Granger Nedensellik Test Sonuçları

	Chi-sq	df	Prob.
is	20.48699	2	0.0000
yb	2.621703	2	0.2696

Yapılan Granger nedensellik testi sonuçlarına göre, % 5 anlamlılık düzeyinde yb değişkeninden is değişkenine doğru bir nedensellik olduğu

görülmektedir. Bununla birlikte is değişkeninden yb değişkenine doğru bir nedensellik bulunmamaktadır. Bu bulguya göre Türkiye’de bulunan yabancı sayının işsiz sayısını etkilediği söylenebilir. Diğer bir ifadeyle Türkiye’de bulunan yabancı sayısı arttığında işsiz sayısında da artış olmaktadır.

Sonuç

Yapılan bu çalışmada 1995 ile 2019 yılları arasında göç ve işsizlik ilgili kurumsal veriler doğrultusunda uluslararası göç ile işsizlik arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Analiz olarak öncelikle birim kök testleri ile değişkenlerin durağanlığı tespit edilmiştir. Durağan olan serilerle öncelikle Eşbütünlüşme analizi yapılmış ve yabancı sayısı ile işsiz sayısının uzun dönemde dengede olduğu diğer bir anlatımla birlikte hareket ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Türkiye’de bulunan yabancı sayısından işsizliğe doğru bir nedensellik ilişkisi saptanmış olup, yabancı sayısındaki artışın doğrudan ya da dolaylı olarak işsizliği artırdığı söylenebilir.

Araştırmanın bulguları, son dönemlerde yaşanan göç dalgasının Türkiye işgücü piyasasında; işsizliğin artması, ücretlerin düşmesi ve kayıt dışı istihdamın artması gibi olumsuz etkilerinin bahsedildiği teoriksel literatürü ekonometrik analiz ile doğrular niteliktedir. Yabancı sayısındaki artış ile işsizlik arasındaki bu nedensellik, Türkiye işgücü piyasasındaki işsizlik yapısından ve/veya göçmen işgücünün niteliksel yapılarından kaynaklanabilir.

Kayıt dışı istihdamın yaygın olduğu Türkiye işgücü piyasasında, düzensiz göçmen işgücünün yerli işgücü yerine ikamesi daha kolay olmaktadır. Bu durum iktisadi olarak ekonomik büyümeyi destekleyici bir etki olarak değerlendirilse de ucuz ya da enformel istihdama dayalı eşitsiz büyümenin sürdürülebilir olması mümkün görünmemektedir (Eder ve Özkul, 2016, s.4).

EXTENDED ABSTRACT

**Tendency of International Migration in Turkey
is a reason for unemployment?**

*

Ali Kemal Nurdoğan - Menekşe Şahin

Süleyman Demirel University, Hitit University

The number of people leaving their homeland in order to escape from ethno-religious conflicts experienced in regions with political and economic instabilities has been increasing. Due to its geographical location, Turkey is located at a key region with regards to international migratory routes. Number of foreigners in Turkey has been increasing due to the international migration movements. Particularly with the Syrians who have escaped from the civil war experienced in Syria, Turkey has become the country offering the highest international protection on its lands. The ever-increasing migration movements have social, economic and cultural effects on Turkey. The main purpose of this research is to analyze whether the increased number of foreigners due to international migratory movements can be assumed to be one of the reasons for unemployment, which is an important problem that prevails despite the economic growth of Turkey. The relationship between the number of foreigners living in Turkey between 1995-2019 and the unemployment was examined by using time-series analysis. In the analysis result of the time series formed of data obtained from Turkish Statistical Institute and Directorate General of Migration Management it has been revealed that there was a long-term causality relationship between the series and the number of foreigners in Turkey was a reason for unemployment.

Being located at the junction point of Asian, African and European continents, Turkey has a critical position with regards to international migratory routes, and it serves as a transition country as well as a target country for the migrants. Due to this critical position, Turkey is negatively influenced by the migratory movements and the number of foreigners in the country is on the rise (İçduygu and Aksel, 2012, p.17; Tuncer, Tozkoparan et. al 2017, p.125). Turkey being a target and transit country at the core of

migratory movements was no more a transition country in terms of “labor migration” in 1950s and it has turned into a country hosting the largest migrant population in 2020s. Turkey had always been a migration-receiving country whereas it had never received a migration wave as dense as it has been experienced for the last five years. Turkey has become both a target and a transit country due to the ever-increasing political uncertainties and conflicts in neighbor countries, owing to the geographical position of Turkey and the fact that it has better economic conditions than the neighbor countries (Deniz, 2014, p.185; İçduygu, Erder et. al 2014, p.222). According to the figures of the year 2018; there are totally 4,862,202 migrants in Turkey consisting of 114,537 people under international protection, 3,623,192 people under temporary protection, 856,470 people with residential permit and 268,003 transit travelers. The ever-increasing amount of international migration movements have social, economic and cultural impacts on Turkey. One of the most important impact is observed in labor force market. With regards to the high and permanent unemployment experienced both in developed and developing countries in the 21st century, migration issue has become a source of concern and migration policies have become a matter of debate as people fear that migration might further increase the rate of unemployment. These debates are common in Turkey as it has been exposed to an intense wave of migration in recent years.

According to traditional migration theories; when the migrant labor force possesses the qualities that can compete with full employment, it might be an opportunity for the receiving country in terms of efficiency and economic growth. On the other hand; if such labor force emerges as precarious employment at low wages, migration can lead to an increase in unemployment and a decrease of the wages in the labor market (Müller 2003, p. 410). The migrants in Turkey mainly have a low level of education and are unqualified (IOM, 2017, p.5-6); thus, they mainly participate in precarious and informal employment as low-cost labor force (Toksöz, Erdoğan and Taşka 2012, s.84-92; Özkarslı, 2015, p.183-186; Çetin, 2016, p.1005-1006; Kaygısız, 2017, p.3). Therefore, migrant labor force can be used as a substitute for domestic labor force. The recent wave of migration is claimed to have had negative impacts such as increase in unemployment, decrease in wages and increase in informal employment.

In this study, the effect of foreigners resided in Turkey between years 1955-2019 on unemployment was examined. Data regarding the number of unemployed people (used as the dependent variable in the research) was received from Turkish Statistical Institute and figures about the number of foreigners were received from the Directorate General of Migration Management. The number of foreigners in Turkey consisted of the total number of people who were staying in Turkey within the framework of irregular migration, international protection, temporary protection and residential permit.

First of all, unit roots tests were performed for analysis in order to determine the stability of variables. Co-integration was performed with stable series and it was concluded that the number of foreigners and the number of unemployed were in equilibrium in the long-term. According to the results of the study, international migration was one of the reasons boosting unemployment in Turkey. There was a causality relationship between the number foreigners in Turkey and unemployment and it could be stated that the increase in the number of foreigners increased unemployment either directly or indirectly. Research findings confirmed, by way of econometric analysis, the theoretical literature which reported that the recent wave of migration had some negative impacts on Turkey's labor force market such as increase in unemployment, decrease in wages and increase in informal employment. This causality relationship between the increase in the number of foreigners and unemployment could be arising from the structure of unemployment in Turkish labor market and/or from the qualities of the migrant labor force. In Turkish labor force market where informal employment is common, domestic labor force can be more easily substituted by irregular migrant labor force. Although this may be considered to be supporting economic growth, unequal growth based on cheap or informal employment does not seem to be sustainable.

Kaynakça / References

Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E.(2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 58-83.

- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Apaydın, F. (2018). Türkiye’de işsizliğin karakteristiklerinin karşılaştırmalı analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 159-200.
- Arıncı, K. (2018). Doğu sınırlarından Türkiye’ye yaya mülteci akını ve ortaya çıkan sorunlar. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 1467-1485.
- Aygül, H. H. (2018). Mülteci emeğinin Türkiye işgücü piyasalarındaki görünümü ve etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 68-82.
- Badinger, H. and Thomas, U. (2002). Determinants of regional unemployment: Some evidence from Austria. *Reg Studies*, 36, 977-988.
- Bahçekapılı, C. ve Çetin, B. (2015). The impacts of forced migration on regional economies: The case of Syrian refugees in Turkey. *International Business Research*, 8(9). 1-15.
- Başak, C. (2011). *Mülteciler, sığınmacılar ve yasa dışı göçmenler*. Ankara, İç İşleri Bakanlığı Genel Yayınları, No:686.
- Bonin, H. (2005). Wage and employment effects of immigration to Germany: Evidence from a Skill Group Approach. *IZA Discussion Paper*, Paper no:1875.
- Boubtane, E., Coulibaly, D. and Rault, C. (2011). Immigration, unemployment and growth in the host country: Bootstrap panel granger causality analysis on OECD countries. 2 Nisan 2019 tarihinde <http://ftp.iza.org/dp5853.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Cengiz, D. (2015). Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği. *Turkish Studies*, 10(2), 101-122.
- Ceritoğlu, E., Yunculer, B.G., Torun, H. ve Tumen, S. (2015). The impact of Syrian refugees on natives’labor market outcomes in Turkey: Evidence from a quasi-experimental design. *IZA Discussion Paper*, Paper No: 9348.
- Çetin, İ. (2016). Suriyeli mültecilerin işgücüne katılımları ve entegrasyon: Adana-Mersin örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (4), 1001-1016.

- Çondur, F. ve Bölükbaş, M. (2014). Türkiye’de işgücü piyasası ve genç işsizlik büyüme ilişkisi üzerine bir inceleme. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(2), 77-93.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 175-204.
- Doğan, V. (2006). *Türk vatandaşlık hukuku*. Ankara:Savaş Yayınevi.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum*, 5(9), 9-22.
- Ertan, K., A., ve Ertan, B. (2016). Türkiyenin göç politikası. *Yeditepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(2), 7-39.
- Gediz, B. ve Yalçınkaya, H. (2000). Türkiye’de istihdam-işsizlik ve çözüm önerileri: Esneklik yaklaşımı, *Celal Bayar Üniversitesi İİBF-Yönetim ve Ekonomi Dergisi*,6, 161-183.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2009). *Göç terimleri sözlüğü:Göç istatistikleri*, 01 Şubat 2019 tarihinde <http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-istatistikleri> 363 378 adresinden erişilmiştir.
- Güder, M. (2016). Türkiye’deki dış göç olgusuna sosyoekonomik bir yaklaşım ve Avrupa Birliği İle geri kabul anlaşması’nın olası etkileri. *Sosyo-Ekonomi*, 24(30), 129-138.
- Günay, E., Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2),37-60.
- Günaydın, D. ve Çetin, M. (2015), Genç işsizliğin temel makroekonomik belirleyicileri: Ampirik bir analiz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 17-34.
- Güney, A. (2009). İşsizlik nedenleri,sonuçları ve mücadele yöntemleri, *Kamu-İş*, 10(4), 135-159.
- Harris, J. R. ve Todaro M.P. (1970). Migration, unemployment and development: A two sectoral analysis. *The American Economic Review*, 60(1), 126-142.
- Heid, B. veLarch, M. (2011). Migration, Trade And Unemployment. *Economics Discussion Papers*, No:2011-45,
- Issah, I., Khan, T.Y. and Sasaki, K. (2003). Do migrants react to infrastructure difference between urban and rural areas? - Development and application of an extended Harris-Todaro model. *Review of Urban and Regional Development Studies*, 17(1), 66-88.

- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde göç hareketleri. Baydar, O. & Köymen, O. (Edt), *75 yılda köylerden şehirlere içinde* (ss.249-260), İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları.
- İçduygu, A. ve Aksel, D.B. (2012). *Türkiye’de düzensiz göç*, Ankara:Uluslararası Göç Örgütü Türkiye. 13 Mart 2019 tarihinde <http://madde14.org/images/1/15/IOMTurkiyeDuzensizGoc.pdf> adresinden erişilmiştir.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö.F. (2014). *Türkiye’nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere*. Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi. İstanbul. 13 Mart 2019 tarihinde <https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-Uluslararası%CC%88c%CC%A7-Politikalar%CC%88c%CC%A7-1923-2023-.pdf> adresinden erişilmiştir.
- İŞKUR, (2019). *Yıllık istatistik bültenleri*, 01.04.2019 tarihinde <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> adresinden erişilmiştir.
- Jean, S. And Jimenez, M. (2007). The unemployment impact of immigration in OECD countries. *OECD Economics Department Working Paper*, 563, 1-31.
- Kaygısız, İ. (2017). *Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasasına etkileri*. 02 Nisan 2019 tarihinde <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/D%C3%BCnyadan/2017/Du308nyadan%20-%20Suriyeli%20Mu308ltecilerin%20T%C3%BCrkiye%20i307s327gu308cu308%20Piyasasina%20Etkileri%20.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri, *KAÜ-İİBF Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Lewis, G. J. (1982). *Human migration a geographical perspective*. New York:St. Martin’s Press.
- Mobilitats Africanes, (2015). *Uluslararası göç güzergâhı*, 23 Nisan 2019 tarihinde <https://cultiusculturals.wordpress.com/2018/05/30/mobilitats-africanes/> adresinden erişilmiştir.
- Müller, T. (2003). Migration, unemployment and discrimination, *European Economic Review*, 47(3), 409-427.

- Nurdoğan, A. K., Dur, A. İ. ve Öztürk, M. (2017). Türkiye'nin mülteci sorunu ve Suriye krizinin mülteci sorununa etkileri. *İş ve Hayat*, 2 (4), 217-238.
- Nurdoğan, A. K. ve Doğan, Z. (2019). Türkiye'ye yönelen uluslararası göç hareketliliği bağlamında Çorum il görünümü. *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 4(1), 125-143.
- OECD, (2019). International Migration Database. 18 Mart 2019 tarihinde <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MIG#> adresinden erişilmiştir.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, kentleşme ve kentsel değişim*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özgüler, V. C. (2018). Kitlesele göçlerin emek piyasalarına Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 74, 77-102.
- Özkarslı, F., (2015). Mardin'de enformel istihdamda çalışan Suriyeli Göçmenler, *Birey ve Toplum*, 5(9), 175-191.
- Özpinar, E., Çilingir, Y.S. ve Taşözdüşündere, A. (2016). *Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve sosyal uyum*. İstanbul:Tepav Yayını.
- Semercioğlu, H. (2018). Türkiye örneği bağlamında günümüzde yaşanan göçün ekonomi politikası. In *Contemporary Issues In International Relations, Politics & Law*, First Edt.,29, 53-68, Yer: Ijopce Publication.
- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisi ilişkin kuramsal bir inceleme. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 57-67.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği politikaları bağlamında uluslararası göç olgusu ve Türleri: Kavramsal bakış. *Yönetim ve Ekonomi*, 25(1), 269-289.
- Tensel, A., ve Taşçı, H. M. (2010). Hazard analysis of unemployment duration by gender in a developing country: The case of Turkey. *LABOUR*, 24, 501-530
- Toksöz, G., Erdoğdu, S., Kaşka, S., (2012). Türkiye'ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları. Proje Raporları. 18 Mart 2019 tarihinde <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/25305/> adrsinden erişilmiştir.
- TÜİK, (2019). *İşgücü istatistikleri*.

- Tuncer, İ. Tozkoparan, İ.B. ve Tuncer, T. (2017). Göç sorunun çözümü için kamu kurumlarının yapması gerekenler. *11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde 124-132, 28-30 Eylül 2017, Elazığ.
- Tunç, A. (2015). *Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme*, İstanbul: TESAM Akademi.
- Türkcan, B. (2017). Suriye krizi sonrası göçün Türkiye'de bölge ekonomilerine etkileri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 769-795.
- Yasım, Y., K. (2019). Refugees in the Turkish Labor Market, Lrgal and Economic analysis. *Migration policy studies in the book. (Edts: Darıcı, B.and Bingöl, U). Peter Lang GmbH.*

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Nurdoğan, A.K. ve Şahin, M. (2019). Türkiye'ye yönelen uluslararası göç işsizliğin bir nedeni mi? *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2201-2223. DOI: 10.26466/opus.569989